

MEŽS – tie nav tikai koki

Sabiedrības informēšana par mežsaimniecības aktualitātēm reģionālajā laikrakstā "STARS"

Kā samazināt mizgraužu izplatību mežos

Latvijas Valsts mežu (LVM) 1. Madonas iecirkņa vecākais mežkopis Vilnis Otvars jau skolas gados zinājis, ka savu dzīvi saistīs ar mežiem, kas ir viņa sirdslieta jau kopš bērnības. Pēc Ļaudonas vidusskolas beigšanas iestājies Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas Mežsaimniecības fakultātē, veiksmīgi to absolvējis un uzsācis darba gaitas Saikavas mežniecībā.

Šajā laikā nujau vairāku desmitu gadu garumā viņš iepazinies un ļoti labi pārzina mežsaimniecības nozari, zina arī problēmas, kuru novēršanai ikdienā tiek pievērsta liela uzmanība. Vilnis Otvars atzīst, ka lielus postījumus egļu mežos, tāpat priežu audzēs nodara astoņzobu mizgrauzis – viens no bīstamākajiem kaitēkļiem Eiropā un visbīstamākais kaitēklis Latvijā, kurš viens pats ir nodarījis lielākus postījumus Latvijas mežos nekā visi pārējie kaitēkļi kopā. Lai samazinātu mizgraužu izplatību, LVM regulāri veic mežu apsekošanu un, konstatējot to klātbūtni, īsteno visus iespējamus pasākumus to ierobežošanai.

Mērķtiecīgi šai virzienā strādā arī LVM 1. Madonas iecirknis. 2023. gadā ir veiktas sanitārās cirtes (ha) – 145,77, tai skaitā cirte pēc VMD sanitārā atzinuma – 42,21; sanitārā izlases cirte – 103,56. Savukārt šogad cirte pēc VMD sanitārā atzinuma ir veikta 63,91, bet sanitārā izlases cirte – 76,46 jeb kopā 140,37. Nepilnos divos gados tie ir 286,14 ha.

1. Madonas iecirkņa vecākais mežkopis Vilnis Otvars atzīst, ka mizgraužu postījumi nav tikai piemums Latvijā, bet gan visā Eiropā, līdz ar to egļu koksnes vērtība ir diezgan spēcīgi kritusies.

– Šos bojājumus izraisa egļu astoņzobu mizgrauzis (*Ips ty-*

LVM 1. Madonas iecirkņa vecākais mežkopis Vilnis Otvars atzīst, ka astoņzobu mizgrauzis ir bīstams kaitēklis ne tikai Latvijas mežos, bet arī visā Eiropā.

pographus) – līdz 5 mm liela vabole, kura vairojas aiz egļu mizas – lūksnē – visdziļākajā mizas slānī. Turklāt nav jau tā, ka mizgrauži būtu tikai tagad uzradušies. Tie ir bijuši visu laiku, vienīgi ne tādā apjomā. Populāciju sekmē dabas kataklizmas, kā, piemēram, vējgāzes. Mizgrauži savairojas teritorijās, kur laikus nav izvākti kritušie koki. Šie kaitēkļi metas ne tikai novājinātos kokos, vēja sagāztajās eglēs, bet labvēlīgos apstākļos var apdraudēt arī veselus kokus un audzes, radot kokiem neatgriezeniskus bojājumus. Sausās, siltās vasarās bez lietiem un spēcīgiem vējiem var attīstīties pat divas mizgraužu paaudzes – vaboles sāk lidot, kad vidējā gaisa temperatūra

ir virs 20 grādiem, bet pārziemo zemsedzē, – uzsver Vilnis Otvars.

Vaicāts, kādus pasākumus ieteiktu veikt mežu īpašniekiem, lai samazinātu mizgraužu izplatību, pieredzējušais mežkopis iesaka, ka būtu labi, ja, apsekojot savus mežus, pirmkārt, tiktu izvākti bojātie augošie koki, jo šis vaboles sausos kokus vairs neapdraud. Ja sauso koku ir daudz, tad, protams, ir ekonomiski jāizvērtē to vērtība – varbūt tos tomēr ir izdevīgi izvest, bet, ja tie ir tikai dažī koki, kuriem vērtība ir maza, tos var atstāt, jo, tos izvedot, var sabojāt veselu koku saknes un tad no efekta pat var sanākt defekts. Katrā ziņā, ieraugot mežā sausos kokus, nevajadzētu par to brīnīties, jo mizgraužu tajos

vairs nav – tie savus postošos „nedarbus” ir jau padarījuši un ir iemetušies citos kokos. Grauzot mizu, iznīcināt vienu koku spēj apmēram 7000 vaboļu. Turklāt atsevišķus sausos kokus, kas ir mežos, kā mājvietu var izmantot tie, kam šie mizgrauži garšo. Vilnis Otvars zina vismaz 16 kukaiņu sugas, kas barojas ar šiem kaitēkļiem. Daba jau esot tā iekārtota, ka kukaiņi viens otru arī ēd. Tiesa, procentuāli pārāk liels daudzums tādā veidā netiek iznīcināts, bet to skaitu kaut nedaudz tomēr samazina, un arī tas pozitīvi ietekmē meža atveseļošanu. Viens kubikmetrs egles spēj saražot 30 000–40 000 šo vaboļu. Gada laikā mizgrauži izplatās ne tālāk par 300 m, vaboliņe ir maza

un lielus attālumus nespēj veikt.

Mežkopis dalās pieredzē, kā atpazīt invadētos kokus. Uzmanība ir jāpievērš caurumiņiem uz mizas, ejām, tāpat mizas miltiem, kas krājas žāklēs un uz saknēm. Arī rūsganas skujuas liecina par egļu mizgraužu klātbūtni mežā.

Viņš vērš uzmanību, ka pilnībā iznīdēt šos kaitēkļus nav iespējams, bet, veicot konkrētus pasākumus, var to izplatību būtiski samazināt.

Efektīva metode ir feromonu slazdi ar mākslīgu smaržu, ar kuras palīdzību pārvilina astoņzobu mizgraužus. Vienīgi ir jāievēro vairāki nosacījumi feromonu slazdu izvietošanā. Tie (apmēram 3–5) jāsakoncentrē vienā vietā. Taču jāņem vērā, ka tos nedrīkst likt pie augošiem kokiem, lai mizgrauži, sajūtot specifisko smaržu, neiemestos veselajos kokos. Tos jānovieto ne tuvāk kā 30 metrus no augoša meža sienas.

Var izmantot vēl vienu paņēmienu, kad, atstājot kokus mežā pēc griešanas pavasaros, pagaida, kamēr tajos salien vaboles, lai pēc tam ar visām vabolēm kokmateriālus izvestu no meža, samazinot mizgraužu skaitu arī tādā veidā. Meža sanitārie noteikumi nosaka, ka ziemā cirstos kokus jāizved līdz pavasarim, bet vasarā – mēneša laikā pēc ciršanas.

Kāds risinājums ir labāks, kad vējgāzēs lauztos, novājinātos kokus labāk cirst un vai to vispār vajag darīt, kādu cirti – izlases vai kailcirti izvēlēties, to izvērtējot ieteiks Valsts meža dienests, attiecīgi izrakstot ciršanas apliecinājumu. Savukārt, stādot mežu, nevajadzētu vienlaikus veidot lielu platību egļu audzes, bet gan stādīt jauktus mežus, arī priedes un bērzus, protams, ņemot vērā, kāda augsne kurai sugai ir piemērotāka.

Invadētie koki jāizcērt uzreiz

Egļu astoņzobu mizgraužu izplatību ietekmē gan to populācijai piemērotie vairošanās nosacījumi, gan labvēlīgie laika apstākļi.

To, ka ir ļoti grūti ierobežot šī Latvijas mežiem tik bīstamā kaitēkļa izplatību, atzīst arī mežu īpašnieks Sarkanu pagastā **Andrejs Ierags** – tā esot gandrīz vai neiespējamā misija...

– Astoņzobu mizgrauža izplatība arī mani uztrauc. Mani meži robežojas ar parka zonu, kur ir daudz vecu koku un kur kailcirti nav atļauta. Nav grūti iedomāties, kādā apdraudētās teritorijas tuvumā atrodas mans jaunais mežs. Vienīgā cerība, ka jauniestādītās egles nav sasnējušas tādu vecumu, lai tajās iemestos mizgrauži. Nupat piedalījies seminārā Praulienas pusē, kur izstaigājām arī

Meža īpašnieks Andrejs Ierags uzskata, ka mizgraužu izplatību ir grūti paredzēt.

mizgraužu skartos mežos. Es teikšu tā – mizgraužu izplatība, kur tas atkal iemetīsies, nav pārējojama. Mēs jau tos varam kert feromonu slazdos un iznīcināt, kaut kādā mērā samazinot šo bīstamo kaitēkļu populāciju, bet savā ziņā tas tomēr ir tikpat kā odus sist ar pletni, – uzskata Andrejs Ierags.

Viņš laikrakstam atklāj arī savus novērojumus. Mizgrauzis iemetoties tajās eglēs, kuras jau sen bija jānocērt. Tas jau ir dabas likumos ierakstīts – ja cilvēks to neizdara, tad daba to tikai nedaudz citādā veidā izdara pati, kaut vai savairojot šādu kaitēkļu populāciju.

– Visas egles ir jācērt uzreiz, tiklīdz tajās tiek atklāts šis bīstams Latvijas mežiem, neatkarīgi no vecuma, protams, ar mežniecības atļauju. Izeja ir viena – kā tikai

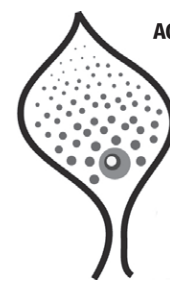
pamana mizgraužu klātbūtni, uzreiz ir jāņem VMD apliecinājums un jārikojas nekavējoties, lai invadētie koki ilgi nepaliktu mežā un mizgraužu izplatība neietu plašumā, – ir pārliecināts Andrejs Ierags.

Vaicāts, kādus ieteikumus ievēro, stādot un atjaunojot mežu, viņš uzsver, ka darot tā: egles stāda tur, kur tās aug labāk. Savukārt bērziem vajag saulainu vietu, savukārt melnalksni nedrīkst stādīt tur, kur pavasaros applūst teritorija. Savus mežus Andrejs pārzina ļoti labi, šopavasar pēc 11 gadiem atkal uz ilgāku laiku iztirijis grāvjus, un mežs uzreiz sajūtās savādāk un teica: „Paldies, saimniek, paldies par tādām rūpēm!”

Andrejs Ierags atklāj, ka feromonu slazdus neizmanto, jo nav tik

daudz laika un tas prasa arī zināmu māku. Turklāt viņa skatījumā katram jau tomēr ir jādara savs darbs vai jāpāriet tikai uz mežu apsaimniekošanu, bet cilvēki laukos grib i lopus audzēt, i govīs slaukt un pienu nodot, i graudus audzēt un arī mežu stādīt, taču tam visam ir vajadzīgas darba rokas.

Lappusi sagatavoja
ZĒNA KOZLOVA
Izmantoti
AGRA VECKALNIŅA foto

Projektu finansē
**MEŽA
ATTĪSTĪBAS
FONDS**